

Lieta C-422/23 [Daka]ⁱ

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2023. gada 10. jūlijs

Iesniedzējtiesa:

Sąd Najwyższy (Polija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2023. gada 3. aprīlis

Prasītājs:

T. B.

Pārējie lietas dalībnieki:

C. B.

D. B.

Pamatlietas priekšmets

Kopīpašuma sadale un mantojuma dalīšana

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

LESD 267. pants – LES 19. panta 1. punkts, kopsakarā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantu – Neiespējamība pārsūdzēt lēmumu, ar ko tiesnesis bez viņa piekrišanas noteiktu laikposmu gadā ir norīkots izskatīt lietas citā palātā, kuras piekritībā ir izskatīt cita veida lietas – Jautājums par to, vai tiesa, sastāvā, kurā ietilpst šāds tiesnesis, kam iepriekš nav bijusi iespēja pārsūdzēt lēmumu par norīkošanu, ir neatkarīga, objektīva un iepriekš tiesību aktos noteikta tiesa

ⁱ Šis lietas nosaukums ir fiktīvs; tas neatbilst neviena lietas dalībnieka īstajam personvārdam vai nosaukumam.

Prejudiciālie jautājumi

1) Vai situācijā, kad valsts tiesību normā ir paredzēts, ka valsts pēdējās instances tiesas tiesnesis (*Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa) tiesnesis) ar šīs tiesas priekšsēdētāja (*Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego* (Augstākās tiesas pirmais priekšsēdētājs)) diskrecionāru lēmumu uz noteiktu laikposmu gadā bez viņa piekrišanas var tikt norīkots izskatīt lietas no vienas šīs tiesas palātas, kurā viņš atbilstoši savai sagatavotībai un kompetencei parasti izskata lietas, uz citu šīs tiesas palātu, kuras piekritībā ir izskatīt cita veida lietas, nevis tās lietas, ar kādām šis tiesnesis līdz šim ir strādājis, LES 19. panta 1. punkta otrā daļa, kopsakarā ar Pamattiesību hartas 47. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā ir noteikts, ka tiesnesim, kurš norīkots lietu izskatīšanai, lai aizsargātu viņa neatkarību un autonomiju, ir jābūt iespējai efektīvi pārsūdzēt šo lēmumu neatkarīgā un objektīvā tiesā tiesvedībā, kura atbilst Pamattiesību hartas 47. un 48. pantā izvirzītajām prasībām?

2) Vai arī [tā ir jāinterpretē] tādējādi, ka neatkarīga, objektīva un iepriekš tiesību aktos noteikta tiesa, kura nodrošina efektīvu tiesību aizsardzību privātpersonām jomās, uz kurām attiecas Savienības tiesības, nav tāda dalībvalsts pēdējās instances tiesa (Augstākā tiesa), kuras koleģiālajā trīs personu sastāvā ietilpst tiesneši, no kuriem divi ir tādi tiesneši, kurus bez viņu piekrišanas šīs tiesas priekšsēdētājs ir norīkojis lietu izskatīšanai no šīs tiesas viņu pamatpalātas uz tādu šīs tiesas palātu, kuras piekritībā ir izskatīt liet[u], – bez iespējas pirms tam pārsūdzēt lēmumu par norīkošanu objektīvā un neatkarīgā tiesā tiesvedībā, kura atbilst Pamattiesību hartas 47. un 48. pantā izvirzītajām prasībām?

Atbilstošās Savienības tiesību normas

Pamattiesību hartas 19. panta 1. punkta otrā daļa, kopsakarā ar tās 47. pantu; Pamattiesību hartas 48. pants.

Atbilstošās valsts tiesību normas

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Polijas Republikas Konstitūcija), 186. panta 1. punkts;

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (2017. gada 8. decembra Likums par Augstāko tiesu; turpmāk tekstā – “Likums par Augstāko tiesu”), 3. pants, 10. panta 1. punkts, 23. pants, 24. pants, 25. pants, 26. panta 1. punkts, 27.a pants, 35. pants;

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 14 lipca 2022 r. Regulamin Sądu Najwyższego (Polijas Republikas prezidenta 2022. gada 14. jūlija noteikumi – Augstākās tiesas Reglaments), 80. panta 12. punkts;

Ustawa z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (2001. gada 27. jūlija Likums par vispārējās jurisdikcijas tiesu organizāciju), 22a. pants[.]

Īss pamatlīstas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 *Sąd Najwyższy* (Augstākajā tiesā) izskatāmo kasācijas sūdzību par *Sąd Okręgowy w Poznaniu* (Poznaņas apgabaltiesas) 2019. gada 9. septembra rīkojumu, kas izdots lietā, kuru cēla C. B., piedaloties T. B. un D. B., par kopīpašuma sadali un mantojuma dalīšanu, iesniedza lietas dalībnieks T. B.
- 2 Ar 2023. gada 2. marta rīkojumu šīs kasācijas sūdzības izskatīšana tika uzdots *Izba Cywilna Sądów Najwyższego* (Augstākās tiesas Civillietu palātas) triju personu kolēģijai, kuras sastāvā bija tiesneši, no kuriem divi (SSN [Augstākās tiesas tiesnesis] B. B. un SSN M. P.) ir Augstākās tiesas tiesneši, kuru dienesta vietas ir šīs tiesas *Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych* (Darba un sociālā nodrošinājuma lietu palātā), kuras piekritībā ir lietas ar diametrāli pretēju priekšmetu, nekā šajā lietā un nekā Civillietu palātai piekritīgajās lietās.
- 3 Tiesnesis, kas pilda Augstākās tiesas pirmā priekšsēdētāja pienākumus, ar 2023. gada 15. februāra vienādi formulētiem rīkojumiem (Nr. 25/2023 un Nr. 28/2023) norīkoja SSN B. B. un SSN M. P. lietu izskatīšanai *Izba Cywilna Sądów Najwyższego* (Augstākās tiesas Civillietu palātā) uz noteiktu laiku no 2023. gada 1. aprīļa līdz 2023. gada 30. jūnijam. Šī norīkošana notika bez norīkoto tiesnešu piekrišanas un bez nekādas apspriešanās ar viņiem. Pēc norīkojuma izskatīt lietas *Izba Cywilna SSN B. B. un SSN M. P.* netika atbrīvoti no savu jurisdikcijas darbību veikšanas (parastā kārtībā) tajā palātā, kurā ir viņu dienesta vietas.
- 4 Galvenajam aplūkotās norīkošanas pamatam ir jābūt Likuma par Augstāko tiesu 35. panta 3. punktam, kurā ir noteikts, ka *Sąd Najwyższy* (Augstākās tiesas) tiesnesi *Sąd Najwyższy Pierwszy Prezes* (Augstākās tiesas pirmais priekšsēdētājs) var norīkot dalībai konkrētas lietas izskatīšanā citā palātā vai – ar tiesneša piekrišanu – uz noteiktu laiku norīkot viņu lietu izskatīšanai citā palātā. Tiesneša norīkošana lietu izskatīšanai citā palātā bez viņa piekrišanas var notikt uz laikposmu, kas nav ilgāks par 6 mēnešiem gadā. Pēc tam, kad ir beidzies tiesneša norīkojuma laikposms lietu izskatīšanai citā palātā, tiesnesis veic darbības lietās, kas viņam ir iedalītas izskatīšanai šajā palātā, līdz šo lietu pabeigšanai.
- 5 Likuma par Augstāko tiesu 35. panta 3. punktā nav tieši paredzēts tas, ka lēmumam par tiesneša norīkošanu lietu izskatīšanai citā palātā būtu nepieciešams pamatojums. Rīkojumos, ar kuriem SSN B. B. un SSN M. P. ir norīkoti lietu izskatīšanai *Izba Cywilna* (Civillietu palātā), šāds pamatojums nav ietverts. No plašsaziņas līdzekļos sniegtās informācijas izriet, ka to noteica vēlme sniegt Civillietu palātai personāla atbalstu, lai minētajā palātā samazinātu to lietu skaitu, kuras gaida izskatīšanu. Iesniedzējtiesa uzskata, ka šis pamatojums ir ļoti neatbilstošs, jo Augstākās tiesas Civillietu palātā neizskatīto lietu uzkrāšanās iemesls galvenokārt ir pēdējos gados Polijā īstenotās tā sauktās tieslietu reformas

sekas. Tādēļ iesniedzējtiesas skatījumā piemērots veids, kādā nodrošināt uzkrājušos lietu atrisināšanu Civillietu palātā, ir nevis tiesnešu – kuru dienesta vietas ir citās Augstākās tiesas palātās un kuri parasti neizskata šai palātai piekritīgās lietas – norīkošana lietu izskatīšanai Civillietu palātā, bet gan tiesnešu iecelšana amatā šajā palātā pēc pareizi sagatavota pieteikuma un saskaņā ar *Krajowa Rada Sądownictwa* (Valsts tiesu padomes, turpmāk tekstā – “KRS”) *Konstytucja* [konstitūciju].

- 6 Pēc iesniedzējtiesas uzskatiem, lietā būtiska nozīme ir tam, ka rīkojumus gan par [tiesas] sastāva noteikšanu, gan par *SSN B. B.* un *SSN M. P.* norīkošanu izskatīt lietas Augstākās tiesas Civillietu palātā ir izdevušas personas, kas ieceltas Augstākās tiesas tiesnešu amatos tādos pašos apstākļos kā lietā C-487/18 *W. Ż.*, un, ņemot vērā līdzšinējo judikatūru, tiesas process, kurā piedalās šādas personas, vai nu nav spēkā, vai arī ar to tiek pārkāptas Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. pantā paredzētās lietas dalībnieka tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu. Turklāt *Naczelny Sąd Administracyjny* (Augstākā administratīvā tiesa) galīgi ir atcēlusi *KRS* rezolūciju, ar kuru Polijas Republikas prezidentam tika iesniegti pieteikumi par šo personu iecelšanu *Sąd Najwyższy* (Augstākās tiesas) tiesneša amatā, attiecīgi, ar 2021. gada 6. maija spriedumu lietā II GOK 2/18. Saistībā ar to Augstākās tiesas Civillietu palātas tiesas plēnums ar 2021. gada 2. septembra rīkojumu vērās ES Tiesā ar prejudiciālajiem jautājumiem par šīs atcelšanas sekām, kā arī par šo Augstākās tiesas tiesnešu iecelšanas procedūras pārkāpumu sekām. Līdz šim Tiesa nav pasludinājusi spriedumu lietā C-658/22, kas ierosināta ar šo rīkojumu.
- 7 Praksē lēmums par tiesneša norīkošanu lietu izskatīšanai citā Augstākās tiesas palātā principā ir diskrecionārs. Nedz Likuma par Augstāko tiesu, nedz arī kāda cita likuma normās nav tieši paredzēts, ka uz šādu lēmumu attiektos pārbaude tiesā. Šo vērtējumu nemaina fakts, ka daži tiesneši, kuri norīkoti lietu izskatīšanai Civillietu palātā, ir mēģinājuši apstrīdēt lēmumus par viņu norīkošanu *KRS*. Pirmkārt, *KRS* nav nedz tiesa, nedz tiesu iestāde nekādā šo vārdu nozīmē. Otrkārt, kā paskaidrots Augstākās tiesas, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā, *KRS*, kas izveidota saskaņā ar procedūru, kura paredzēta *Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw* (2017. gada 8. decembra Likumā, ar ko groza Likumu par Valsts tiesu padomi un dažus citus likumus), nav neatkarīga un objektīva iestāde.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 8 Šaubas, kas radušās iesniedzējtiesai, attiecas, pirmkārt, uz to, vai situācijā, kad valsts tiesībās ir paredzēta iespēja Augstākās tiesas tiesnesi, kura dienesta vieta ir vienā šīs tiesas palātā, kurai ir piekritīgas atsevišķas lietas, bez viņa piekrišanas norīkot lietu izskatīšanai citā Augstākās tiesas palātā, kurai ir piekritīgas cita veida lietas, Līguma par Eiropas Savienību (LES) 19. panta 1. punkta otrā daļa, kopsakarā ar Pamattiesību hartas 47. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā ir paredzēts, ka tiesnesim, kurš norīkots lietu izskatīšanai, lai aizsargātu viņa

neatkarību un autonomiju, ir jābūt iespējai lēmumu par viņa norīkošanu lietu izskatīšanai efektīvi pārsūdzēt neatkarīgā un objektīvā tiesā saskaņā ar tiesvedību, kura atbilst Pamattiesību hartas 47. un 48. pantā izvirzītajām prasībām.

- 9 Otrkārt, šīs šaubas attiecas uz to, vai valsts pēdējās instances tiesa (*Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa)), kuras triju personu sastāvā ir divi tiesneši, kurus bez viņu piekrišanas Augstākās tiesas pirmais priekšsēdētājs ir norīkojis lietu izskatīšanai no šīs tiesas viņu pamatpalātas uz tādu šīs tiesas palātu, kuras piekritībā ir izskatīt lietu, bez iespējas pirms tam pārsūdzēt lēmumu par norīkošanu objektīvā un neatkarīgā tiesā saskaņā ar tiesvedību, kura atbilst Pamattiesību hartas 47. un 48. pantā izvirzītajām prasībām, tādus apstākļos kādi ir šajā lietā, ir neatkarīga, objektīva, iepriekš tiesību aktos noteikta tiesa, kura nodrošina privātpersonām efektīvu tiesību aizsardzību tiesā jomās, uz kurām attiecas Eiropas Savienības tiesības.
- 10 Ja Tiesa secinās, ka tiesnesim, kas norīkots izskatīt lietas citā palātā, nevis tajā palātā, kurā viņš ieņem amatu, ir jābūt tiesībām izmantot efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli pret šādu lēmumu neatkarīgā un objektīvā tiesā tādā tiesvedībā, kura atbilst prasībām, kas izriet no Pamattiesību hartas 47. un 48. panta, un ka Augstākās tiesas triju personu iztiesāšanas sastāvs, kurā ietilpst divi tiesneši, kuri bez viņu piekrišanas ir tikuši norīkoti uz citu palātu, bez iespējas pirms tam ar šādiem noteikumiem to pārsūdzēt, nav neatkarīga, objektīva un iepriekš tiesību aktos noteikta tiesa, kura nodrošina efektīvu tiesību aizsardzību privātpersonām jomās, uz kurām attiecas Savienības tiesības, LES 19. panta 1. punkta otrās daļas, kopsakarā ar Pamattiesību hartas 47. pantu, izpratnē, tad kasācijas sūdzības izskatīšana šajā sastāvā būs nepieņemama, bet Augstākās tiesas priekšsēdētājam, kas vada Civillietu palātas darbu, būs pienākums šo sastāvu attiecīgi nomainīt.
- 11 Izskatāmās lietas saistība ar Savienības tiesībām ir divējāda. Pirmkārt, Augstākās tiesas Civillietu palātai ir piekritīgas lietas, kurās rodas jautājumi, kas saistīti ar Savienības tiesību interpretāciju un piemērošanu. Tādēļ ir jāpārbauda, vai Civillietu palāta vai tās iztiesāšanas sastāvi, kuros ietilpst tiesneši, kuri ar Augstākās tiesas pirmā priekšsēdētāja rīkojumu ir norīkoti lietu izskatīšanai šajā palātā no citām šīs tiesas palātām, atbilst prasībām, kas izvirzītas LES 19. panta 1. punkta otrajā daļā, un tam ir nozīme attiecībā uz visām lietām, kuras būtu jāizskata šādiem sastāviem Civillietu palātā. Otrkārt, Augstākās tiesas pirmā priekšsēdētāja rīkojumi attiecas uz šīs tiesas tiesnešiem, kuru dienesta vietas ir Darba un sociālā nodrošinājuma lietu palātā, kuras piekritībā ir lietas, kurās rodas jautājumi, kas saistīti ar Savienības tiesību interpretāciju un piemērošanu, tādēļ ir jāsecina, vai ar valsts tiesībās paredzēto un šajā lietā izmantoto iespēju bez viņu piekrišanas norīkot viņus lietu izskatīšanai citā Augstākās tiesas palātā, nenodrošinot šiem tiesnešiem tiesības lēmumu par viņu norīkošanu pārsūdzēt objektīvā un neatkarīgā tiesā saskaņā ar tiesvedību, kura atbilst Pamattiesību hartas 47. un 48. pantā izvirzītajām prasībām, netiek pārkāpta viņu neatkarība un autonomija.

- 12 Iesniedzējtiesa pēc analogijas atsaucas uz Tiesas 2021. gada 6. oktobra spriedumu W. Ž. (Ārkārtas kontroles un publisko lietu palāta – Iecelšana) (C-487/19, EU:C:2021:798). Tā norāda, ka, lai gan Augstākās tiesas tiesneša norīkošana bez viņa piekrišanas uz noteiktu laiku izskatīt lietas citā šīs tiesas palātā formāli nav tiesneša pārcelšana uz citu tiesu vai pārcelšana uz citu tās pašas tiesas nodaļu, tomēr tās sekas ir gandrīz tikpat tālejošas un gandrīz tikpat jūtamas kā šādas pārcelšanas sekas. Šo vērtējumu nostiprina fakts, ka tiesnesim, kas no savas pamatpalātas ir norīkots izskatīt lietas citā Augstākās tiesas palātā, no vienas puses, ir jāturpina pilnā apjomā strādāt ar savām lietām pamatpalātā bet, no otras puses, ir jāizskata lietas palātā, uz kuru viņš ir norīkots. Vēl jo vairāk, šādam tiesnesim pēkšņi nākas saskarties ar cita veida lietām, nekā tās, ar kurām viņš līdz šim ir strādājis un kuru izskatīšanai viņš parasti ir sagatavots un kompetents. Tādējādi šāda norīkošana tiesnesim ir tālejošs apgrūtinājums viņa pienākumu izpildē, bet risks, ka šāda norīkošana tiek piemērota attiecībā pret tiesnesi, var tikt izmantots kā līdzeklis spiediena izdarīšanai uz tiesnesi un tādējādi kā viņa disciplinēšanas līdzeklis, kas ir paredzēts, lai ietekmētu viņa judikatūras virzienu.
- 13 Iesniedzējtiesa norāda, ka lietu izskatīšanas pēc būtības sadalījums starp dažādām Augstākās tiesas palātām nav tikai formāls un nejaušs sadalījums, bet gan tam ir dziļš pamatojums tajā, ka valsts tiesību sistēma rada pamatu dažādu veidu lietām, kurām nepieciešama citāda kvalifikācija un citāda sagatavošana pēc būtības. Tiesnesis, kurš kandidē uz Augstākās tiesas tiesneša amatu, norāda palātu, kurā viņš vēlas ieņemt amatu, un viņa kvalifikācija iecelšanas procedūras gaitā tiek pārbaudīta no tāda viedokļa, vai viņš atbilst attiecīgajām prasībām, lai strādātu ar lietām, kuras ir piekritīgas viņa norādītajai palātai. Šajā saistībā būtiski ir arī tas, lai atbilstoši tiesību uz tiesu nepieciešamajam standartam privātpersonas varētu paļauties uz to, ka viņu lietu valsts pēdējās instances tiesas (Augstākās tiesas) posmā izskatīs tiesa, kuras sastāvā ir tikai tādi tiesneši, kuri ir būtībā kompetenti un sagatavoti izskatīt attiecīgā veida lietas, nevis tāda tiesa, kuras sastāvā ir (arī) tiesneši, kuri parasti strādā ar cita veida lietām.